

טלי קדמי

רכזת ארצית של מעורבות ציבור, החברה להגנת הטבע

ציטוט

קדמי ט. 2019. הקצאת חופים לעגינת יאכטות פרטיות או לרחצה ציבורית? ערעור על קביעת סדרי עדיפויות לאומיים. *אקולוגיה וסביבה* 10(3): העתק

הקצאת חופים לעגינת יאכטות פרטיות או לרחצה ציבורית? ערעור על קביעת סדרי עדיפויות לאומיים

September, ב 25
2019

גיליון סתיו 2019 / כרך 10(3)

נקודת מבט

כשאנחנו חושבים על מעגנה (מרינה) אנחנו חושבים על שחפים עפים בין תרנים המגרדים את השמיים, וניחוח של חו"ל עולה בנחיריים. מי לא היה רוצה להיות בעלים של יאכטה, שניתן להפליג בה למקומות אקזוטיים? אבל לחלום האישי יש מחיר ציבורי גבוה.

ישנם כ-13 ק"מ של חופים מוכרזים לרחצה בישראל לאורך הים התיכון. מבין החופים שאינם מוכרזים, יש הסגורים לציבור (בשל תחנות כוח, מתקני התפלה, בסיסי צבא ותשתיות אחרות) ויש כ-130 ק"מ של חופים פתוחים, המספקים מקום לטיולים, משמשים אתרי הטלה לצבי ים, יוצרים בתי גידול ייחודיים וגם פנינות נוף ייחודיות בין ערי הבטון המצטופפות. הגידול הצפוי באוכלוסייה בשנים הקרובות מחייב לשמור אפשרות להכריז בעתיד על חלק מהחופים האלה כחופים לצורכי רחצה.

אל מול צורך זה ניצבת **תוכנית המתאר הארצית למעגנות** (תמ"א 13/ב/3) שמנהלת התכנון ומשרד התחבורה מקדמים באמצעות רשות הספנות והנמלים. כיום יש כ-2,900 מקומות עגינה בשבע מעגנות לאורך חופה המערבי של הארץ. במסגרת התוכנית מתוכננת הקמה של שש מעגנות חדשות (בנהריה, בחיפה, בחדרה, בנתניה, בתל-אביב ובבת ים) על אותם שטחי חופים לא מוכרזים. בניית כל מעגנה חדשה תספק עד 700 מקומות עגינה, תגזול כ-700 מטר של חוף, ותחסום את הגישה החופשית של הציבור לים באזור זה לצמיתות.

הצורך הציבורי במעגנות חדשות שנוי במחלוקת, בעוד שאין עוררין על הצורך הציבורי בחופי רחצה. יוזמי התוכנית מבקשים להוסיף מקומות עגינה במטרה לתת מענה לצרכים הצפויים של ענף השיט, החינוך הימי והספורט הימי בישראל בשנים הבאות. עם זאת, התוכנית המוצעת מספקת בעיקר מקומות עגינה עבור כלי שיט פרטיים: צוות התכנון הציג תחזית לביקוש במקומות עגינה על רקע תחזית גידול האוכלוסייה הכללית והערכת השפעות העלייה ברמת החיים. מהתוכנית עולה כי 83% מהביקוש לעגינה הם לכלי שיט פרטיים, ורק 6% הם לעגינה למטרות חינוך ימי. בפועל, לפי התמ"א למעגנות, המעגנות החדשות יוסיפו עוד כ-3,500 מקומות עגינה פרטיים, וכן כ-1,500 מקומות פרטיים בהרחבת מעגנות קיימות, ואילו הספורט והחינוך מקבלים בתוכנית ביטוי של כ-10% בלבד ממקומות העגינה המתוכננים, כך שלמעשה תכנונם הוא עלה תאנה בלבד. עוד נטען כי מחסור במקומות עגינה מאלץ ציבור גדול לעגון מעבר לים (בקפריסין, ביוון, בקרואטיה, בצרפת ועוד). לטענה זו חשוב להתייחס ולהסביר כי הסיבות לעגינה בנכר רבות ואינן בהכרח קשורות למחסור ב'חניה', אלא לחסרונות העגינה בישראל (הנובעים ממגבלות חקיקה, מהסדרי ביטחון ובירוקרטיה ומשיעור המיסוי) אל מול אטרקטיביות של עגינה בחו"ל.

לתפיסתנו, התוכנית מתעלמת מתחזיות הביקוש לשימושים אחרים במרחב הציבורי היקר של חוף הים. כשם שצופים עלייה בביקוש לעגינה, יש לצפות עלייה משמעותית לביקוש לחופי רחצה ולחופים פתוחים. **עגינת יאכטות מספקת ביקוש של מעטים על שטח חוף גדול, לעומת חופים פתוחים וחופי רחצה שמשרתים ציבור רחב.**

לכל אלה מתווספות הבעיות הסביבתיות בעת הקמת מעגנות חדשות: שינוי במשטר הסעת החולות יגרום לצמצום שטח החופים הסמוכים (בחופים מצפון למעגנות באשקלון ובהרצליה הצטמצם שטח החוף בכ-40% עקב בנייתן, בניגוד לתחזיות המודלים); בתי גידול ייחודיים, כמו טבלאות הגידוד, ישנו את פניהם עקב כיסוי בחול; אתרי הטלה של צבי ים ייחסמו.

נדמה שהציבור נתפס כגורם משני בלבד בחשיבותו. זאת ועוד, הציבור, שממנו עתיד להיגרע שטח החוף, אינו מאורגן ואף אינו מודע לתוכניות הללו. מפגש שיתוף ציבור בודד שנערך במהלך הכנת התמ"א ושפורסם בקרב בעלי עניין במעגנות (כמו 'הפורום לקידום השיט') הוא מצג שווא נוסף לתוכנית הזו. סמוך לחלק מהחופים שעתידיה להיבנות בהם מעגנה מתוכננות שכונות מגורים, ותושביהן העתידיים לא יוכלו להתנגד לאחר שהמעגנה תהיה עובדה מוגמרת. כ-80% מאוכלוסיית ישראל מתגוררת במרחק של פחות משעת נסיעה מהחוף, והוא אפשרות בילוי ומשאב פנאי חיוני ונגיש לבילוי לכלל האוכלוסיות.

החברה להגנת הטבע מציעה חלופה שתאפשר כמעט הכפלה של מספר מקומות העגינה בישראל מבלי לגרוע ולו חוף אחד מהציבור על-ידי ייעול המעגנות הקיימות, הסדרתן, והשמשות תשתיות קיימות אחרות. כמענה לצורכי הספורט והחינוך הימי ניתן להקים מתקנים קטנים המאפשרים קיום פעילות מסוג זה באופן שאינו סוגר את החוף, ואינו פוגע בציבור ובסביבה החופית והימית. לשיטתנו, אין חובה לספק את ההיצע המרבי עבור הביקוש הצפוי למקומות עגינה, היות שהביקוש הצפוי לחוף ים פתוח גדול בהרבה ועולה עם הגידול באוכלוסייה.

מכל המתואר מעלה, עולות שאלות שיש להן משמעות חשובה לתחומים רבים: האם המדינה צריכה לספק היצע לכל ביקוש? איך מאזנים בין צורך ציבורי רחב לבין יוזמות שנותנות מענה לצורכי אוכלוסייה מצומצמת? מדוע הנפגעים העיקריים מתוכניות מקבלים את המשקל הנמוך ביותר בתהליכי קבלת ההחלטות של המדינה?

יתר על כן, החברה להגנת הטבע מבקשת להביא לידיעת הציבור את דבר התוכנית והשלכותיה, ועושה זאת במגוון דרכים ובאופן וולונטרי, אך זוהי חובתה של המדינה להתנהל בצורה שקופה ולאפשר לציבור להיחשף לתוכנית בכל שלביה, בייחוד בערים שמתוכננות בהן מעגנות חדשות.